

Oikeat toimeksiannot tulkkausopetuksessa

Gun-Viol Vik-Tuovinen
Pohjoismaisten kielten laitos
Vaasan yliopisto

Abstract

In 2006 the section for teachers and researchers of The Finnish Association of Translators and Interpreters published online instructions for the use of authentic translations in the teaching of translation. The instructions were based on a survey of the use of authentic translations in translation teaching at universities in Finland. The survey was conducted by Leena Salmi from University of Turku. This paper presents an extension of that survey with a questionnaire to teachers of interpreting. Half of the eight university departments contributing to the survey report that they include real assignments in the teaching of interpreting. Those who do not, try to create training opportunities in authentic-like situations. Based on two of my earlier surveys, the paper also presents some opinions of professional interpreters and interpreting students on training in authentic interpreting situations. The teachers, the interpreters and the interpreting students all share the view that real assignments are a good complement to classroom teaching, but that assignments should be used only for advanced students. They also stress the importance of acting according to the code of ethics for interpreters.

1 Taustaa

Vuoden 2006 KäTu-symposiumin yhtenä aiheena oli kääntäjäopiskelijoilla teetettävät oikeat toimeksiannot. Tausta-aineistoksi Leena Salmi Turun yliopistosta oli kyselyllä koonnut eri yliopistoista tietoa oikeiden toimeksiantojen käytöstä opetuksessa. Symposiumin jälkeen Suomen kääntäjien ja tulkkiin liiton opettajien ja tutkijoiden jaosto laati ohjeistuksen kääntämisen opetuksessa käytettäviä autenttisia toimeksiantoja varten. Ohjeistus löytyy SKTL:n Internet-sivustolta (Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto, opettajien ja tutkijoiden jaosto 2006).

SKTL:n opettajien ja tutkijoiden jaoston toimeksiantona tein keväällä 2008 vastaavan kyselyn oikeista toimeksiannoista tulkkausopetuksessa. Kysely lähetettiin jaoston sähköisen postituslistan kautta. Kyselyyn vastasi seitsemän tulkkausta opettavaa oppiainetta eri yliopistoista ja lisäksi Turun yliopiston konferenssitulkkiin erikoistumiskoulutus.

Vuonna 2001 tein SKTL:n tulkkiin jaoston postituslistan kautta toisen oikeisiin toimeksiantoihin liittyvän kyselyn. Aiheena oli silloin aloittelevien tulkkiin harjoittelu oikeissa

tulkkaustilanteissa, ja kyselyn kohderyhmänä olivat ammatissa toimivat tulkit. Samana vuonna selvitin myös Vaasan yliopiston tulkkausopiskelijoiden mielipiteitä harjoittelusta oikeissa tulkkaustilanteissa. Näillä aikaisemmin tehdyillä selvityksillä täydennän tulkkausopetusta antavien laitosten/oppiaineiden vastauksia.

2 Kysely oikeista toimeksiannoista tulkkausopetuksessa

SKTL:n opettajien ja tutkijoiden jaoston jäsenille lähetetyn kyselyn kysymykset oli laadittu niin, että niihin pystyi halutessaan vastaamaan suhteellisen lyhyesti. Vastaajat esittivät varsinaisten vastausten lisäksi usein myös kommentteja ja pohdintoja. Esittelyyn sisällytetään myös näitä opettajien arvokkaita näkemyksiä.

2.1 Kysymykset ja vastaukset

Suorittavatko oppiaineen opiskelijat oikeita toimeksiantoja oppilastöinä?

Neljässä vastauksessa ilmoitettiin, että opiskelijat eivät suorita oikeita toimeksiantoja. Yhtä moni ilmoitti, että joskus suorittavat. Edellytyksenä on silloin, että tarjolla on vaikeusasteeltaan sopivia toimeksiantoja, joihin opiskelijat pystyvät valmistautumaan hyvin. Tärkeänä asiana oikeissa tulkkaustilanteissa pidetään ammattieettisten näkökohtien huomioimista. Oikeat toimeksiannot välitetään joskus mieluummin jo opintonsa suorittaneille, joiden on tärkeä ylläpitää tulkkaustaitoaan ja päästä työmarkkinoille. Useat vastanneet suosittelivat mielellään hyviä entisiä opiskelijoita toimeksiantajille.

Osa vastanneista pyrkii koulutuksessa itse luomaan autenttisia harjoitusympäristöjä. Opiskelijat pääsevät näin harjoittelemaan esimerkiksi oman yliopiston tai jonkin muun yhteistyötahon tapahtumiin. Kyseiset tapahtumat voivat olla sellaisia, joissa on oikea tarve tulkkaukseen tai sellaisia, joissa opiskelijat saavat harjoitella ilman varsinaisia kuuli-joita.

Jos opiskelijat suorittavat oikeita toimeksiantoja, onko toimeksianto osa kurssia vai ei?

Joissakin yliopistoissa opintoihin kuuluu parin opintopisteen työharjoittelu tai vaativampi jatkokurssi, jonka opiskelijat voivat suorittaa myös oikeina toimeksiantoina. Nämä toimeksiannot opiskelijat voivat hoitaa joko opiskelijaryhmänä tai yksitellen jonkun kokeneen tulkin kanssa. Oikeiden toimeksiantojen hyväksyminen opintosuorituksina edellyttää ohjausta ja mahdollisuutta hyvään valmistautumiseen. Vastauksissa mainitaan myös, että opiskelijat saattavat koulutuksen ulkopuolella hoitaa muita tulkkaustoimeksiantoja.

Millä opetuksen tasolla mahdollisia oikeita toimeksiantoja tehdään (perusopinnot, aineopinnot, syventävät opinnot, maisteriohjelma)?

Tehtävän sijoittuminen vaihtelee eri oppiaineiden välillä. Tulkkauskurseja on olemassa perus- ja aineopintotasolla, mutta jos oikeita toimeksiantoja sisällytetään opintoihin, nämä kuuluvat opiskelun myöhäisempään vaiheeseen. Uuteen tutkintojärjestelmään siirtymisen myötä oikeat toimeksiannot ovat yhä useammin sijoittuneet syventäviin maisteriopintoihin.

Miten toimeksiannot saadaan, kuka on aloitteentekijä (opiskelija, oppiaine, laitos, toimeksiantaja)?

Aloitteentekijänä on usein toimeksiantaja. Samoja toimeksiantajia on joskus toistuvina yhteistyökumppaneina. Myös opettajat saattavat välittää sopivia toimeksiantoja.

Laitokset/oppiaineet pyrkivät aktiivisesti löytämään sopivia toimeksiantoja opintoihin kuuluvaa työharjoittelua varten. Myös yhteistyössä oman yliopiston kanssa järjestetään harjoittelumahdollisuuksia tai ns. mykkäkoppiharjoittelua ilman varsinaisia kuulijoita.

Miten usein oikeita tulkkaustoimeksiantoja tehdään?

Opetukseen kuuluu aika harvoin oikeita toimeksiantoja. Useimmiten vastauksissa mainitaan 1–2 kertaa vuodessa. Joinakin vuosina niissäkin oppiaineissa, joissa opetusmuotona käytetään oikeita tulkkaustoimeksiantoja, ei ole tarjolla sopivia toimeksiantoja. Kaikille opiskelijoille ei voida järjestää oikeita toimeksiantoja, vaan tilalle järjestetään mykkäkoppiharjoittelua.

Turun yliopiston konferenssitulkkien erikoistumiskoulutuksessa on oikeita toimeksiantoja enemmän kuin muualla. Niitä on jokaista kurssia kohden 3–5 kpl.

Veloitetaanko tulkkauksista palkkio? Kuka palkkion saa (opiskelijat, oppiaine, laitos, muu)? Minkälainen mahdollinen palkkio on (rahaa, jotakin muuta, palkkion suuruus)?

Jos ryhmä opiskelijoita suorittaa oikean toimeksiannon, voidaan toimeksianto hoitaa ilman palkkiota. Näin toimitaan myös jos toimeksiantajana on oma yliopisto tai jokin muu yhteistyökumppani. Silloin korvauksena toimii opintosuoritus. Myös pienehkö lahja, pienehkö rahakorvaus, matkakorvaus ja ateriat tai päiväraha ovat mahdollisia palkkioita suorituksesta työstä.

Opiskelija itse laskuttaa palkkion, mikäli hän hoitaa oikean toimeksiannon jollekin toimeksiantajalle. Palkkio on silloin yleensä normaali tulkkauspalkkio. Jotkut vastaajista ilmoittavat, että palkkio jossakin yksittäistapauksessa on saattanut olla hieman normaalia pienempi. Oikealle toimeksiantajalle palkkiota vastaan tehdyt tulkkaukset on saatettu hyväksyä myös opintosuorituksina, jolloin opiskelija saa samasta tehtävästä korvauksena sekä palkkion että opintosuorituksen.

Mihin suuntaan tulkkauksia tehdään (vieras kieli – äidinkieli, äidinkieli – vieras kieli)?

Vastausten perusteella ratkaisevat tekijät ovat opiskelijan kielitaidot ja toimeksiannon luonne. Toimeksiantoa hoitavalla opiskelijalla on lähtökohtaisesti oltava tehtävään riittävät kielitaidot. Jotkut tehtävät edellyttävät tulkkausta kumpaankin suuntaan, esimerkiksi vuoropuhelun tulkkaminen.

Miksi opetukseen sisällytetään oikeita toimeksiantoja (tavoitteet)?

Vastauksissa korostui, että opiskelijat saavat oikeiden toimeksiantojen ansiosta hyödyllisiä kokemuksia oikeista työtilanteista. Oikeat toimeksiannot sisältävät kaikki tulkkauksen suorittamiseen liittyvät vaiheet tehtävään valmistautumisesta siihen, että tulkkaus on hoidettu. Tulkkausta on oikeissa tulkkaustilanteissa kuuntelemassa sellaisiakin henkilöitä, jotka ovat riippuvaisia tulkkauksesta ymmärtääkseen puhujan sanoman. Opiskelija oivaltaa paremmin oikeiden toimeksiantojen kautta opetuksessa käsiteltyjä asioita ja hän osaa suhteuttaa omaa tulkkaustasoaan työelämän vaatimuksiin, minkä lisäksi opiskelijan paineensietokyky paranee. Myös oikeiden toimeksiantojen merkitystä opiskelumotivaatiolle painotettiin vastauksissa.

2.2 Yhteenveto

Oikeita toimeksiantoja pidetään hyödyllisinä. Jos oikeita toimeksiantoja ei ole tarjolla tai niitä ei käytetä opetuksessa, pyritään luomaan mahdollisimman autenttisia opetustilanteita. Vastauksissa korostetaan ammattieettisiä periaatteita. Opiskelijat ohjataan oikeisiin toimeksiantoihin vasta opintojen myöhäisemmässä vaiheessa tai opintojen suorittamisen jälkeen, ja heiltä edellytetään toimeksiantoon tarvittavat tiedot ja taidot. Lisäksi vastauksissa tähdennetään, että opiskelijalle on annettava ohjausta ja hänen on pystyttävä valmistautumaan tehtävään hyvin.

3 Aikaisemmat aiheeseen liittyvät kyselyt

3.1 Kysely ammattitulkeille tulkkauharjoittelusta

Pohjoismaiden Suomen instituutti (NIFIN) järjesti 2000-luvun alussa pohjoismaisten kielten tulkkien täydennyskoulutusta. Tulkkaustoimintaa tukemaan ja kehittämään oli perustettu kokeneista tulkeista ja tulkikouluttajista koostuva asiantuntijaryhmä, joka ehdotti tulkkauksmarkkinoille tulevien tulkkien täydennyskoulutukseksi harjoittelijajärjestelmää. Järjestelmän kehittämisen tueksi lähetin asiantuntijaryhmän jäsenenä SKTL:n tulkkiyhteisön jäsenille kyselyn, jolla selvitin ammattitulkkiensa mielipiteitä aloittelevien tulkkiensa harjoittelusta oikeissa tulkkauksolosuhteissa.

Kyselyyn vastasi seitsemän tulkkiä. Kaikki vastanneet suhtautuivat myönteisesti aloittelevien tulkkiensa harjoitteluun oikeissa tulkkauksolosuhteissa. Harjoittelija voisi toimia kolmantena tulkkiä simultaanisesti tulkattavassa konferenssissa, jossa tulkkauksen muuten hoitaisi kaksi tulkkiä. Myös mykkäkoppiharjoittelu oikeissa konferensseissa mainittiin mahdollisuutena. Kummassakaan tapauksessa harjoittelijalle ei vastanneiden mukaan maksettaisi korvausta tulkkauksesta. Vaihtoehtoisesti harjoittelija toimisi kokeneen tulkkiä parina simultaanitulkkauksolosuhteissa. Tällöin kokunut tulkki olisi valmis tarvittaessa hoitamaan suuremman osan työstä, mutta harjoittelijalle maksettaisiin normaali tulkkauksopalkkio.

Vastauksissa korostui, että harjoittelevat tulkkit eivät toimi ns. aletulkkina tai tulkkiharjoittelijajärjestelmänä, joille maksetaan pienempää palkkiota. Lisäksi tähdennettiin, että toimintamallilta on pyydettävä suostumus tulkkauharjoitteluun.

3.2 Kysely tulkkauksopiskelijoille harjoittelusta

Vuonna 2001 Vaasan yliopiston tulkkauksopintoihin kuuluvan kollokvion (4 ov) aiheena oli tulkkauharjoittelu oikeissa tulkkauksolosuhteissa. Yhtenä kollokvion tehtävänä opiskelijat saivat pohtia harjoittelijan ja ohjaajan tehtäviä harjoittelutilanteissa. Opiskelijat miettivät myös yleisemmin, miten oikeita toimeksiantoja voitaisiin käyttää opetuksessa. Oikeisiin tulkkauksolosuhteisiin voi heidän mukaansa ensin tutustua tarkkailemalla tulkkiensa työtä tulkkauksolosuhteissa. Sen jälkeen opiskelija saa harjoitella mykkäkopissa ja lopuksi toimia kokeneen tulkkiä tulkkiäparina.

Opiskelijat pohtivat, miten haluavat ohjaajan toimivan. Ohjaajaksi he mielsivät yleensä toisen tulkkiä paritulkkauksessa tai yhden tulkkiä suuremmassa tulkkitiimissä. Opiskelijoille on tärkeää, että ohjaaja on kiinnostunut ohjaamisesta. Ohjaajalle on etukäteen annetta-

va tietoa harjoittelijan tasosta, jotta hän osaa suhtautua oikein harjoittelijan tulkkaustaitoihin.

Harjoittelijalla pitää opiskelijoiden mukaan olla samat mahdollisuudet valmistautua tehtävään kuin muilla tulkeilla. Harjoittelijan pitää voida keskustella sekä valmistautumisesta että tehtävän muusta suorittamisesta ohjaajan kanssa. Halutaan, että muut tilaisuuden tulkit pitävät harjoittelijaa kollegana.

Opiskelijat pitävät tärkeänä, että harjoittelijan suoritusta arvioi sekä hän itse että ohjaaja. Asioita, joihin opiskelijat toivovat ohjaajan kiinnittävän huomiota, ovat merkityksen välittäminen, kielenkäyttö, ääni ja intonaatio, tulkkaustekniikka, tulkkina käyttäytyminen (esimerkiksi tulkkikopissa ja tulkkikollegana) ja ammattieettiset kysymykset. He korostavat, että harjoittelijalle on annettava myös myönteistä palautetta. Harjoittelijoina he haluaisivat ehdotuksia siitä, miten voivat kehittyä tulkkeina. He haluavat myös keskustella tulkkaustilanteeseen laajemmin liittyvistä asioista, esimerkiksi tulkkausteknisestä varustuksesta ja tulkkauksesta maksettavasta palkkiosta.

4 Päätelmiä

Tulkkauksen opettajilla, ammattitulkeilla ja tulkkausopiskelijoilla näyttää olevan suhteellisen yhteneväinen käsitys tulkkausharjoittelusta. Kaikki korostavat esimerkiksi tiettyjä harjoittelijalta vaadittaviin tulkkaustaitoihin ja ammattieettisiin periaatteisiin liittyviä näkökohtia. Ongelmana pidetään sopivien harjoittelutilanteiden löytämistä. Muuten harjoitteluun oikeissa tulkkaustilanteissa suhtaudutaan myönteisesti.

Lähteet

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, opettajien ja tutkijoiden jaosto 2006. *Miten toteuttaa autenttisia toimeksiantoja kääntämisen opetuksessa*. Vinkkejä käännskurssien vetäjille. Saatavissa: http://www.sktl.fi/pdf/autenttiset_toimeksiannot_opetuksessa_0311.pdf [viitattu 25.6.2008].